

ВІДБИТТЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ІСПАНОМОВНИХ ЕТНОСІВ США В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена дослідженню відбиття культурної ідентичності вихідців із Латинської Америки в американському варіанті англійської мови. Проаналізовано мовленнєві прояви ознак асиміляції іспаномовних спільнот у США.

Language is a guide to 'social reality'....(E. Sapir).

Однією з актуальних проблем етнолінгвістики та лінгвокультурології є питання культурної ідентичності та її зв'язку із мовою. Як відомо, поняття "ідентичність" (identity) або "самосвідомість" характеризується неоднозначністю. У науковій літературі термін "ідентичність" нерідко супроводжується такими словами, як *складності, труднощі, проблеми, хворобливість, невідомість* [див., напр., 1: 110-111]. Дослідники порушували проблеми ідентичності з позиції виховання міжнаціональної толерантності [2], у межах мовних та культурних преференцій іммігрантів, зокрема російськомовних іммігрантів в Австрії [1; 3], з точки зору особливостей комунікативної поведінки різних етносів [4] і т.д.

Водночас специфіка формування самосвідомості іспаномовних етносів США – країни іммігрантів, – у якій співіснують громадяни різних національностей та расового походження, не була предметом спеціального дослідження. Для Сполучених Штатів ідентичність етнічних спільнот пов'язана з їх асиміляцією в країні, з тим, яку неофіційну назву має носити Америка, "*melting pot*" або "*salad bowl*". Особливості культурної ідентичності вихідців із Латинської Америки у США знаходять широке відбиття в американському варіанті англійської мови, проте вони залишилися поза увагою науковців. Відтак, **метою** цієї статті є виявлення характеру, шляхів та способів вербалізації культурної ідентичності латиноамериканців в американському варіанті англійської мови та у мовленні іспаномовних спільнот.

Ми розуміємо *ідентичність* так, як експлікує це поняття С. Хубер, а саме як сукупність різних ознак, що характеризують особистість, суспільство або етнічну спільноту [5: 105]. Науковці стверджують, що ідентичність є складним, багатоаспектним та нестійким поняттям [3: 19]. Слід зазначити, що багатогранність цього соціокультурного явища дозволяє виділити різноманітні критерії, які при його дослідженні можна брати за основу. Так, можна керуватися мовним критерієм (рівнем володіння мовою країни походження/країни мешкання); критерієм особливостей світосприйняття (ступенем культурної асиміляції іммігранта); критерієм психічного складу іммігранта; критерієм способу життя, який ближче іммігрантові; критерієм релігії тощо.

Мова є найефективнішим показником характерних рис тієї чи іншої культури, того чи іншого етносу: "Моделі культурної поведінки" представників будь-якої культури відбиваються безпосередньо у мові носіїв цієї культури [6: 446]. Окремий статус у всьому розмаїтті культур, якими представлені США, належить нещодавнім іммігрантам. Одним із найбільш розповсюджених та усталених "ксеностереотипів" (стереотипів про інші етноси, термін наш – А.Ю.) щодо вихідців із Латинської Америки у США є уявлення про ці лінгвокультурні спільноти як про *чужі* для Америки. Значна кількість білого населення Сполучених Штатів вважає, що всі представники іспаномовних етносів країни є іноземцями, частіше, *іммігрантами-нелегалами*.

Серед спільнот іспаномовного походження справді є як іммігранти, так і їх нащадки, які народилися в Америці. Згідно з нашими спостереженнями, стереотипне сприйняття іспаномовної людини як представника *чужої* спільноти, як *іммігранта*, детерміноване низкою розбіжностей, яка існує між культурами білих американців та латиноамериканців. У межах цього дослідження нас цікавить ідентичність іспаномовних етносів, у тому числі й іммігрантів із Латинської Америки, які мешкають у США. Така ситуація зумовлює різні культурні преференції цих спільнот, зокрема світосприйняття, спосіб життя, вибір мови тощо. Не випадково, що ідентичність іспаномовних етносів США знаходить відбиття в американському варіанті англійської мови.

Результати роботи показали, що самосвідомість різних представників іспаномовних спільнот не складає чітко окресленого цілого, а є комплексом різноманітних способів світосприйняття, формування яких залежить від низки чинників. Ідентичність іспаномовних спільнот США концентрується навколо їх ставлення до норм американського суспільства, виявляється через механізм порівняння англійської та іспаномовної культур. При цьому дві культури протиставляються, й одна з них, як правило, представлена у позитивному світлі, інша – у негативному, одна є "своєю", інша – "чужою". Аналіз фактичного матеріалу (художніх творів американських авторів) виявив, що в американському варіанті англійської мови складові ідентичності представників іспаномовних етносів виявляються через контраст між двома культурами та протиставлення культури англо-американців культурі будь-якої з іспаномовних спільнот. Ми виявили, що протиставлення здебільшого ґрунтується на наступних критеріях: мовні преференції; асоціативні ознаки (з якою культурою пов'язані позитивні асоціації, а з якою негативні); гендерна ознака (протиставлення характерних рис жіночого національного характеру американських та латиноамериканських жінок); суспільно-культурна ознака (спосіб життя, релігійні погляди, гастрономічні преференції, одяг тощо);

експліцитне висловлення бажання належати до будь-якої з культур. Крім того, підтверджується припущення, що іммігранти з Латинської Америки у США схилиються до асиміляції, їх ідентичність, швидше за все, є "загально-американською".

Проілюструємо поширений випадок виявлення мовних преференцій прикладом, який розкриває особливості процесу адаптації хлопця латиноамериканського походження до американського суспільства. Американець мексиканського походження, письменник Ричард Родрігез народився у родині іммігрантів із Мексики у США. До шкільного віку батьки спілкувалися з хлопцем мовою їх етносу – іспанською, Ричард сприймав усе мексиканське (мову, традиції, спосіб життя тощо) як "своє", рідне, а все американське – як "чуже". Проте коли виявилось, що він не в змозі успішно засвоювати шкільну програму, вчителі Р. Родрігеза запропонували його батькам заохочувати дитину розмовляти англійською і вдома.

Вивчивши англійську мову, хлопець справді згодом став добре навчатися, однак вільне володіння англійською мовою завадило йому у подальшому спілкуватися з представниками власної етнічної спільноти іспанською. Крім того, він прийняв американський спосіб життя, який на фоні кращого володіння англійською мовою, англословного оточення виявився для нього ближчим, ніж "стиль життя мексиканця". Вочевидь, що сам Р. Родрігез (відносно) успішно асимілювався в Америці, оскільки він надає перевагу "загальноамериканській" культурі. Тепер Р. Родрігез, маючи досвід *природного білінгва*, не підтримує двомовної освіти. Прихильники білінгвального навчання наголошують, що, маючи можливість спілкуватися та навчатися не лише англійською, а й рідною мовою, діти представників етнічних меншостей зможуть зберегти власну індивідуальність, культурну спадщину та не "відірватися" від культури власного етносу [7; 8; 9]. Р. Родрігез не погоджується з прихильниками двомовної освіти в першу чергу тому, що це, на його думку, шкодить так званій "суспільній індивідуальності" (*public individuality*) дитини-білінгва. Щодо "приватної індивідуальності" (*private individuality*), то навряд чи, на думку Р. Родрігеза, її можна зберегти за допомогою впровадження двомовної освіти [10: 312-315; 11: 229-231]. Р. Родрігез наголошує, що навіть його спосіб сприйняття іспанської мови змінився: *Although I recently taught myself to read Spanish, the language that I see on the printed page is not quite the language I heard in my youth* [12: 283].

Ідентичність, як зазначають науковці, закінчує формуватися наприкінці юнацького віку [3: 16]. Наведемо приклад формування ідентичності, який ґрунтується на *асоціативних ознаках*, у якому тяжіння до певної культури виявляється саме через характеристику власних відчуттів іммігранта. Пуерто-Рико у 1898 р. стало власністю США, а його населення з 1917 р. отримало право на американське громадянство. Ці історичні події призвели до того, що пуертोरиканці набули права вільного в'їзду до країни, а близько двох мільйонів з них емігрували до США. Але протягом останніх років чимало пуертोरиканців повернулися до Пуерто-Рико тому, що вважали економічні умови в США неадекватними власним можливостям [13].

Так, наведемо приклад американської письменниці пуерто-риканського походження, яка емігрувала до Сполучених Штатів у віці трьох років, тобто коли її ідентичність ще не склалася. Вочевидь, що спочатку все американське вона розглядає як "чуже" і відчуває себе пуерто-риканкою. Навіть її враження від перших років перебування в Америці закріпилися у пам'яті жінки у сірих тонах, асоціюються із сірим кольором: *My memoirs of life in Paterson during those first years are all in shades of gray. ...that single color washes over the whole period. The building we lived in was gray, as were the streets, filled with slush the first few months of my life there. The coat my father bought for me was similar in color and too big; it sat heavily on my thin frame* [14: 180].

Цілком природно, що формування ідентичності відбувається шляхом розмежування та відмежування. Ідентичність є динамічним явищем, і багато з її визначень зумовлені конкретним моментом та прив'язані до нього. Ідентичність, таким чином, є не просто сукупністю, а швидше результатом динамічної взаємодії позицій, відношень і багатьох інших параметрів, зумовлених мінливими ситуативними чинниками. Дослідники зазначають, що у кожному конкретному випадку ідентичність є конструктом, який часто, подібно до горизонту, віддаляється від людини у процесі того, як вона намагається до нього наблизитись. Отже, для вибудовування ідентичності слід вживати не лише такі конститuentи, як рідна мова, батьківщина, історія, національний характер і т.д. Говорячи про ідентичність, у першу чергу, слід мати на увазі певну глобальну установку, принциповий вибір життєвої позиції, який даний іммігрант може переглянути відповідно до потреб у реальній ситуації [3: 20].

Основні ознаки асиміляції в американському суспільстві дівчини пуерто-риканського походження виявляються у підлітковому віці, коли вона вже чітко знає, що все латиноамериканське для неї – "чуже": *This is not some primitive island I live on. Do they expect me to wear a black mantilla on my head and to go to mass every day? Not me* [14: 185]. Іммігрантка вважає себе американкою і наголошує, що американська культура, світосприйняття їй значно ближче, ніж пуерто-риканська: *I'm an American woman, and I will do what I please* [14: 185].

Дівчина підкреслює, що хоче працювати, а не займатися господарством, як це прийнято у латиноамериканських родинах: *I can type faster than anyone in my senior class at Central High, and I'm going to be a secretary to a lawyer when I graduate* [14: 185]. Більш того, представниця іспаномовного етносу не хотіла б, щоб хтось прийняв її за пуерто-риканку: *I can pass for an American girl anywhere – I've tried it. At least for Italian, anyway – I never speak Spanish in public....I look better than any of these humildes* [14: 185] (*humildes* – курсив у тексті). Навпаки, іммігрантка хотіла б завжди виглядати як американка (*I can pass for an American girl anywhere*) і робить все, щоб усі вважали її американкою (*I've tried it*). Вона свідомо протиставляє себе дівчатам-одноліткам, які зберегли культуру свого етносу, при чому наголошує, що собі вона дає позитивну

оцінку, а пуерто-риканок (*humildes*) – оцінює негативно (*I look better than any of these humildes*). Лексема іспанської мови *humilde*, що позначає сором'язливу дівчину, вживається у наведеному прикладі з метою характеристики національного характеру латиноамериканських жінок, щоб наголосити їх несхожість з американками. Дівчина вважає, що сама вона зовсім інша, саме тому вона має інші перспективи у США (*My life is going to be different*) [14: 185]. Вона відчуває ненависть навіть до гастрономічних преференцій вихідців із Латинської Америки (*I hate rice and beans*) [14: 185], оскільки вони призводять до негативних, на її думку, результатів (*that's what makes these women fat*) [14: 185].

Ця людина є повністю інтегрованою в американський світ. Її латиноамериканська культура зупинилася на рівні трьохрічної дитини. Своє пуерто-риканське походження вона розглядає як таке, яке збагачує її біографію, проте не вважає за можливе зберегти цей елемент та зафіксуватися в ньому. Отже, виявлення культурної позиції або ідентичності здійснюється у цьому випадку на фоні зіткнення двох світів – пуерто-риканського та американського.

Таким чином, ідентичність іспаномовного населення США може розглядатися як один із ключових чинників, який сприяє формуванню стереотипів іспаномовної культури, різноманітних уявлень щодо вихідців із країн Латинської Америки. Базою для формування стереотипів про іспаномовні етноси можуть слугувати ступінь їх інтеграції в американське суспільство: мовні та соціокультурні преференції, специфіка гендерного підходу, регіональна ідентичність тощо.

Щодо подальших розвідок у цьому напрямку, то плідним, на нашу думку, має бути дослідження формування самосвідомості інших етнічних груп, що населяють США, адже цей процес обов'язково знаходить відбиття в англійській мові. Значний інтерес, зокрема, викликає культурна ідентичність американців індіанського, афро-американського, азійського походження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сухина Е.И. Пространственно-временные координаты австрийского и русского самосознания (в зеркале прессы) // Вопросы филологии. – М., 2004. – № 1 (16). – С. 110-117.
2. Рождественская Е.Л. Этническая идентичность и воспитание межнациональной толерантности // Межкультурная коммуникация: к проблеме формирования толерантной личности в системе вузовского и школьного лингвистического образования: Материалы Всероссийской науч.-практ. конф.– Уфа: Изд-во Башкирского ун-та, 2001. – Ч. 2. – С. 67-70.
3. Пфандль Г. Особенности идентичности русскоязычных эмигрантов, с раннего возраста проживающих в Австрии // Вопросы филологии. – М., 2004. – № 1 (16). – С. 16-21.
4. Рагмайр Р. Межкультурная прагматика: стратегии общения с "чужим" на примере немецко-русских совпадений и различий некоторых стереотипов коммуникативного поведения // Вопросы филологии. – М., 2004. – № 1 (16). – С. 29-32.
5. Huber C. Compound Ethnicity, Compound Identity // *Nahe Fremde – fremde / Ndche. Frauen forschen zu Ethnos, Kultur, Geschlecht* / Ed. By C. Hüllhumer et al. Wein, 1993. – P. 103-121.
6. Lado R. How to Compare Two Cultures // *Encountering Cultures. Reading and Writing in a Changing World* / ed. by R. Holton, NJ: A Blair Press Book, 1992. – P. 441-453.
7. Berthold M. Functional bilingualism through immersion programmes in Queensland, Australia // *Proceedings of the Conference, 'Bilingualism at the Ends of the Earth'*. University of Waikato, November 2000, Hamilton, New Zealand 2001. – P. 1-7.
8. Cho G. The role of heritage language in social interactions and relationships: Reflections from a language minority group // *Bilingual Research Journal*. – 2000. – Vol. 24, № 4. – P. 89-93.
9. Moses Michele S. Why bilingual education policy is needed: a philosophical response to the critics // *Bilingual Research Journal*. – 2000. – Vol. 24, № 4. – P. 119-122.
10. Rodriguez R. *Aria: A Memoir of a Bilingual Childhood* // *Multitude. Cross-Cultural Readings for Writers* / by Chitra B. Divakaruni, New York: McGraw-Hill, Inc., 1993. – P. 307-322.
11. Rodriguez R. (*from*) *Hunger of Memory* // *Visions of America*. – New York: Persea Books, 1993. – P. 229-235.
12. Rodriguez R. *Going Home Again: The New American Scholarship Boy* // *Encountering Cultures. Reading and Writing in a Changing World* / ed. by R. Holton, NJ: A Blair Press Book, 1992. – P. 281-292.
13. Koivisto M. *Spanglish: The History and Language of Spanish-speaking People in the USA*/Introduction to American English Long Paper. – 1998. Available at <http://www.uta.fi/FAST/US1/LP/mk-spang.html>
14. Cofer O. *Silent Dancing*/Visions of America. – New York: Persea Books, 1993. – P. 179-186.

Матеріал надійшов до редакції 17.04.2006 р.

Юнацька А.Б. Отражение культурной идентичности испаноязычных этносов США в английском языке.

Статья посвящена исследованию отражения культурной идентичности выходцев из Латинской Америки в американском варианте английского языка. Анализируются речевые проявления признаков ассимиляции испаноязычных сообществ США.

Yunatska A.B. Cultural identity reflection of hispanics in modern English.

The article deals with the problems of cultural identity of hispanics and its reflection in American English. The speech signs of assimilation of Spanish-speaking communities in the USA are analyzed.